

PIFT-prosjektet:

Nye veier i det forebyggende tannhelsearbeidet

Elevene i åttende klasse på Håvåsen skole i Haugesund spiller på nye strenger i kampen for bedre tannhelse, og PIFT – Prosjekt i Forebyggende Tannhelsetiltak – har fått stor mediedekning i tannhelse-Norge. Nå skal HEMIL-senteret ved Universitetet i Bergen dokumentere effekten av prosjektet.

– Dette er kjempeartig. Jeg har lært masse om tenner og kosthold. I tillegg har jeg lært å pusse tennene grundigere, forteller en oppglødd Stine Jørgensen der hun sitter i klasserommet sammen med flere medelever og tilbyr noen munnfulle godbiter til tannhelsepersonell og politikere som besøker skolen.

Kostholdsgruppen som Stine valgte å delta i var bare en av flere alternativer som elevene kunne velge mellom i PIFT-prosjektet. Noen valgte teater, andre ønsket å skrive avis, mens tre grupper laget et undervisningsopplegg som de presenterte til førsteklasinger. Gjennom de ulike temaene skal elevene bli bedre til, og ikke minst forstå hvordan de skal ta vare på sin egen tannhelse.

Dårlig tannhelse

Tannhelsestatistikkene i Haugesund og Karmøy tannhelse-distrikt viste at tennene til 5-, 12- og 18-åringene var i dårlig forfatning. Tallene pekte bare nedover og til og med lokale politikere begynte å stille spørsmål om hvorfor barn og unge i Haugesundområdet hadde så dårlige tannforhold, sammenlignet med andre steder.

Det hele startet i 2001. Flere tannheshoder, der i blant overtannlege Eivind Hauge, og tannpleierne Lise Birkeland, Wenche Dyngen Kvamen, Anne Erlien Stakkestad og Ruth Gausvik brettet opp ermene og satte i gang arbeidet med å få tallene til å peke i riktig retning. Hovedmålet var å knytte til seg forskjellige profesjoner som i et tverrfaglig samarbeid skal bidra til holdningsskapende arbeid, og ikke minst; spre et enhetlig tannhelsebudskap. Ulike delmål og moduler ble skissert. Første trinn var helsestasjoner,

Med vidd og sjarme presenterte elevene undervisningsopplegget som de hadde for førsteklasingene på en barneskole.

deretter skoler, mens barnehager og apoteker skal følges opp på et senere tidspunkt. I dag foreligger mappen «Tannhelse på helsestasjon», og ifølge overtannlege Hauge er den blitt en ubetinget suksess. Ikke bare for de lokale helsesøstrene, men nå selges og distribueres den til tannklinikker og helsestasjoner over hele landet.

Andre grupper

Parallelt med at «Tannhelse på helsestasjoner» ble utarbeidet, ønsket tannhelsepersonellet også å se framover ved å inkludere andre prioriterte grupper. Valget falt på den ene av Haugesunds to ungdomsskoler, åttende klasse på Håvåsen skole. L-97, Lærerplanen for grunnskolen, ble lagt til grunn for prosjektet. Hvordan kunne tannhelse bygges inn i L-97? Det viste seg at tannhelsebudskapet kunne integreres i flere fag, og i juni 2002 presenterte tannpleierne ideen for lærerne.

Arild Bjordal, én av ti lærere som deltok i PIFT, fortalte på et seminar i Haugesund at prosjektet ikke bare var en positiv opplevelse for elevene, men også for de voksne ved skolen. – Da tannpleierne presenterte ideen i fjor vår, var det to lærerteam som var ferdig med 10. klasse. Det var viktig og riktig å få tidlig beskjed, selv om valget til årets prosjekt ennå ikke var

tatt. Men ideen lå i underbevisstheden, og da tannpleierne kom tilbake sist høst, bestemte vi oss for å gå inn for PIFT. Over fire kvelder ble lærerne undervist om tenner og tannhelse. Det var nødvendig å øke vår egen kunnskap om tannhelse, slik at vi ble i stand til å gi elevene ny og riktig kunnskap, sa Bjordal.

God mediedekning

Elevene kunne velge mellom 16 temaer, og hver lærer fikk ansvar for å legge opp undervisningen til to av temaene. I løpet av tre uker ble det bestemt at PIFT skulle gjennomføres med start etter vinterferien og avslutning før påskeferien. 2. april arrangerte elevene åpen dag hvor foreldre og søsken ved selvsyn kunne se hva ungdommen hadde fått til i løpet av prosjektperioden.

– Selv om det har vært mye arbeid, mener vi resultatet ble bra, og vi ble lønnet for de timene vi arbeidet ekstra, understreket Bjordal. – Ikke minst har mediene vist stor interesse for PIFT, og det har nok bidratt til den store gløden hos elevene. NRK, både radio og tv, og annen presse har med jevne mellomrom besøkt skolen. Og elevene har, med stor kunnskap og villig vekk, fortalt hva som kan gjøres for å bedre tannhelsen. Som en elev skrev

i sin daglige logg: «Ja, jeg har lært litt om tenner i dag også, men det er så vanskelig å konsentrere seg med mediene hengende over skuldrene».

Kreativiteten har vært stor i alle ledd gjennom hele prosessen, ifølge Bjordal

– En av elevene mente prosjektet var så givende at prosjektet like godt kunne hete «Tannstastisk», istedenfor det mindre klingende navnet PIFT:

Dokumentasjon

Nå går HEMIL-senteret ved Universitetet i Bergen (Senter for forskning om helsefremmende arbeid, miljø og livsstil) i gang med å innhente opplysninger for å dokumentere effekten av PIFT-prosjektet. Stipendiat Nina Grieg Viig forteller til Tiden:

– I den første fasen har vi vært med og veiledet fagpersonellet, og arbeidet med å planlegge hvordan prosjektet skal evalueres. Vi har benyttet oss av den kunnskapen vi sitter inne med etter et tilsvarende prosjekt «Helsefremmende skoler», et nettverk av 40 skoler i Europa, som nettopp satser på helsefremmende tiltak i skolene, med økonomisk støtte fra WHO, Europarådet og EU. I Norge har ti pilotskoler vært med, og HEMIL-senteret har ansvaret som nasjonal koordinator. Den erfaringen vi har fått der kan vi bringe til PIFT-prosjektet. I dette prosjektet er det tverrfaglige samarbeidet satt i system. Tannhelsepersonell bidrar med det de er flinke til, og lærerne kommer med det som de er flinke til, og i sum blir det en slags læreopplett. Vi skal fortsatt veilede i den videre prosessen, men først skal det gjennomføres en effektvaluering. Vi er så heldige at HEMIL-senteret har to hovedfagstudenter som skal innhente informasjon under veiledning av oss. Før elevene satte i gang, måtte de delta i en spørreundersøkelse, det samme skjer nå når prosjektet er avsluttet og etter seks måneder. Spørsmålene går på kunnskap og praksis, men også litt på holdninger. Det vil også bli en prosessevaluering med alle involverte parter; elever, foreldre, skoleledelse, lærere og tannhelsepersonell hvor tilbakemeldingene skal danne grunn-

Det opplevdes kanskje som god musikk i Gerd Marit Brandt, Norsk Tannvern og fylkestannlege Magnar Torsvik sine ører når de hørte om hva elevene hadde fått til i PIFT-prosjektet. Eleven nærmest er Stine Jørgensen som var svært fornøyd med det hun lærte i prosessen.

laget for det videre arbeidet. I neste runde skal PIFT prøves ut på flere skoler, og dersom det er økonomiske midler, vil HEMIL-senteret gjøre en større undersøkelse på disse skolene. Det hele handler om å utvikle gode læreopplett som kan bli en standard i det forebyggende tannhelsearbeidet i skolene. Det handler om få til den tverrfaglige forbindelsen. Det er viktig at vi spiller på lag med lærerne, og det vil bli en stor utfordring i fortsettelsen at lærerne selv føler et eierforhold til prosjektet. Om ett år regner jeg med at resultatene vil foreligge.

– Skulle begynt tidligere

Overtannlege Eivind Hauge forteller at han i ettertid for har fått bekreftet at tiden var overmoden for å tenke nytt når det gjelder det forebyggende tannhelsearbeid. Han blir litt beskjedent og kremer lett, når det kommer fram at det er «hans barn» som er i ferd med å bli realisert.

– Det vi gjorde i 2001 var rett. Det har

vist oss at den måten å jobbe internt på var riktig. Det virker som om tannpleierne er sulteføret på denne typen arbeidsoppgaver. Gløden kom fra dag én. Men jeg vil presisere at det kan være forskjellige årsaker til at forebyggende og helsefremmende tiltak ikke har vært prioritert så høyt tidligere. En årsak er mangel på ressurser, både personell og penger. I tillegg har det ikke vært lett å dokumentere effekten av tiltakene. Men når det er sagt, vil jeg understreke at selv om dette krever ressurser, så må vi tenke langsiktig og forebygge framfor å reparere, sier Hauge og legger til: – Om det blir gevinst i forhold til tannhelsen, er vanskelig å si nå. Det kan ta tid, men på den annen side har tannpleierne lært så mye i prosessen at det har en egenverdi i seg selv. Uansett har vi fått en gevinst, og får vi en tannhelsegevinst i tillegg, ja, da har vi lagt det store egget.

Tekst og foto: Kirsten M. Holte